

Možnosti průzkumu armádního sboru

Průzkum je základní součástí zpravodajské činnosti, kterou plánují a řídí zpravodajské orgány a provádí ji průzkumné orgány za každé situace. Cílem průzkumu je získat zprávy o protivníkovi, terénu, počasí a dalších skutečnostech v prostoru zpravodajské odpovědnosti. Průzkum je nedílnou součástí bojové činnosti vojsk a je veden všemi druhy vojsk. Průzkumem získané zprávy jsou výchozími podklady pro zpravodajskou přípravu boje, která poskytuje veliteli údaje o protivníkovi při rozhodování.

* * *

Uvedené věty lze pro řešení problematiky průzkumu považovat za základní, a proto je také často zdůrazňována i potřeba jejich důsledné realizace. Většinou však bohužel jen proklamována slovně, a to při objasňování potřeby znát situaci protivníka. Praxe však potvrzuje, že mnozí z velitelů se při stanovování úkolů průzkumu již nezamýšlí nad tím, zda úkoly odpovídají reálným možnostem průzkumných orgánů.

Od roku 1970 pracuji v oblasti vojenského zpravodajství. V minulých letech jsem se setkával nejen s přehlížením a mnohdy i úmyslným zakrýváním reálných možností průzkumu, ale především s nedoceňováním činností zpravodajských orgánů jako celku. Vždyť se jen cvičilo a protivník nebyl nikdy skutečný. Nikdy nehrozilo od něho žádné nebezpečí. Pro velitele bylo mnohem důležitější mít dobře zakreslenou mapu, mít co nejméně problémů s vojsky a technikou. Zdá se mi však, že se bohužel situace mnoho nezměnila. Mnoho velitelů nevidí celý obsah zpravodajské činnosti, kterou plní zpravodajské orgány v jejich prospěch. Řada z nich je také přesvědčena, že každý průzkumný orgán je rovněž bojovou jednotkou, kterou je nutno v boji využít, a proto je mu potřeba zadat především úkoly k ničení objektů protivníka v hloubce jeho bojové sestavy, kam nemají dosah prostředky ničení pozemního vojska. Stejně tak u velitelů, i mnoha dalších odborností, přetrvává názor, že úkolem všech průzkumných orgánů je především určovat souřadnice objektů protivníka, a tak zabezpečovat jejich ničení. Neuvědomují si ale, že to platí v plné míře pouze pro průzkumné orgány druhů vojsk (dělostřelectva, letectva apod.).

Jen pomalu se daří prosazovat požadavek, že průzkumné orgány (podřízené zpravodajským orgánům) jsou prostředkem vševojskového velitele k zajišťování zpráv o činnosti protivníka. Zpráv, které jsou potřebné pro zpravodajskou přípravu boje (operace) - určené k podpoře rozhodování velitele. A tyto zprávy musí vystihovat především činnost protivníka. Získání přesných souřadnic není podmínkou. Navíc jakékoli souřadnice zjištěné o protivníkovi mimo dosah palebných prostředků nemohou být využity k ničení zjištěných objektů. Proč tomu tak je a zdůvodněním možností průzkumných orgánů jsem se zabýval již ve *Vojenských rozhledech* č. 3 a 4/1993.

V současnosti je dokončována reorganizace svazů a svazků Armády ČR. Koncepce organizační struktury byla tvořena tak, aby mechanizované brigády, které tvoří základ pozemní

ho vojska, byly plně schopny si samy zabezpečit vlastní činnost. Platí to ale i pro operační stupeň?

V oblasti zpravodajské činnosti je pro zpravodajskou přípravu operace získání dostatečného množství zpráv základním problémem. Zpravodajské orgány se při jejich získávání musí opírat především o vlastní průzkumné orgány. Ale je jich skutečně dostatečný počet k tomu, aby byly schopny zajistit nezbytné množství zpráv o protivníkovi?

Prostor zpravodajské odpovědnosti armádního sboru může představovat plochu větší než 8000 km², ve které je nutno vést průzkum k zjištění činnosti protivníka. Plochu lze rozdělit na dvě části (viz schéma).

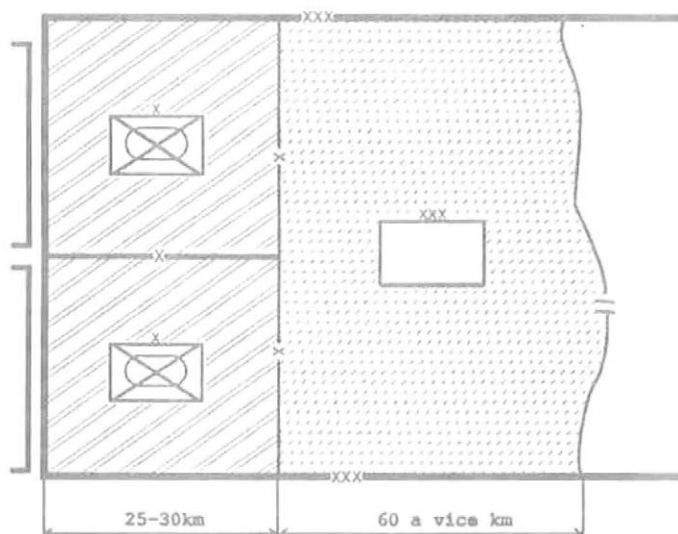

Schéma: Rozdělení prostoru zpravodajské odpovědnosti

První část, ve které budou rozvinuty prvosledové svazky protivníka, tvoří **prostory zpravodajské odpovědnosti mechanizovaných brigád**. Hloubka těchto prostorů může dosahovat 25 - 30 km.

Tu *druhou* představuje ta část prostoru zpravodajské odpovědnosti armádního sboru, ve které budou protivníkovy druhé sledy (zálohy) armádních sborů a ve které budou rozmístěny důležité prvky velení a řízení činnosti vojsk, prostředky PVO, vojskového letectva, komunikační objekty apod. Z tohoto prostoru budou získávat zprávy průzkumné orgány armádního sboru. Hloubka tohoto pásma může dosahovat 60 - 80 km. Na důležitých směrech i více.

Radioelektronický průzkum

Pohled na síly a prostředky průzkumu ukazuje, že hlavním druhem průzkumu armádního sboru je radioelektronický (rádiový a radiotechnický) průzkum. Je to zcela logické. Vyba-

vení soudobých armád spojovací technikou, radioelektronickými prostředky průzkumu a řízení činnosti vojsk i zbraňových systémů vytváří značné množství zdrojů elektromagnetického záření. Tím také i objektů průzkumu, které jsou cenným zdrojem zpráv o situaci a činnosti vojsk protivníka.

Hlavní výhodou radioelektronického průzkumu je možnost jeho vedení do relativně velkých hloubek a v celém pásmu sboru. Může být veden z vlastní sestavy již v období přípravy operace, za situace, kdy ostatní průzkumné orgány nemohou být zasazeny. Jeho úsilí může být rychle přeneseno na různé objekty průzkumu, v závislosti na změně situace. Je však plně závislý na činnosti radioelektronických prostředků protivníka a vyžaduje vybavení skutečně nejmodernější průzkumnou technikou a vysokou odbornou připravenost obsluh. Údaje získané rádiovým průzkumem mohou být jen přímo využity výjimečně. Doba, kdy rádiový operátor mohl zapisovat text korespondence mezi stanicemi, skončila před mnoha léty. Proto tyto údaje zpravidla vyžadují prověření a doplnění jinými druhy průzkumu. Nikdy nemohou poskytnout podklady pro ničení zjištěných objektů.

Z hlediska možností pokrytí plochy zpravodajské odpovědnosti armádního sboru lze říci, že radioelektronický průzkum je schopen jej pokrýt celý. Při bližším pohledu lze zjistit, že to platí pouze pro pásmo šíření krátkých vln a průzkum činnosti radiolokátorů. Problematikou zůstává průzkum směrových spojů a v pásmu šíření VKV. V těchto pásmech bude spíše veden průzkum v prostorech zpravodajské odpovědnosti brigád. Získané poznatky mají zpravidla krátkodobou platnost a jen ztěžují jsou využitelné pro operační stupeň. Mohou být ale využitelné taktickým stupněm v případě, že získané informace mu budou přímo distribuovány. To ale vyžaduje jejich podřízení nebo přidělení zpravodajskému náčelníkovi brigády, v jehož pásmu budou působit.

Z hlediska použití spojovacích prostředků soudobými armádami a využitím pásem šíření rádiových vln se ukazuje, že výslednost radioelektronického průzkumu bude závislá, kromě provozu rádiových stanic protivníka, na mnohých faktorech. Tím rozhodujícím faktorem je technická úroveň rádiových průzkumných prostředků. Mezi další faktory lze jmenovat počet průzkumných pracovišť v jednotlivých pásmech šíření rádiových vln, připravenost operátorů atd. A co je podstatné, počet zdrojů elektromagnetického záření je mnohonásobně vyšší, než je počet průzkumných pracovišť. Z uvedených důvodů lze vyvodit závěr - tento druh průzkumu není nikdy schopen zajistit potřebné pokrytí objektů průzkumu.

Obecně ale pro radioelektronický průzkum platí, že by měl být veden těmi nejmodernějšími prostředky, stále nebude schopen nahradit lidského činitele. To potvrdily i zkušenosti z války v Perském zálivu, kde USA měly k dispozici nejmodernější prostředky kosmického, vzdušného a radioelektronického průzkumu, a přesto řada úderů letectva byla provedena na makety bojové techniky a řada stacionárních objektů nebyla zjištěna. Proto jsou podklady zjištěné radioelektronickým průzkumem využívány především k „dokreslení“ situace protivníka.

Hloubkový průzkum

Hloubkový průzkum umožňuje zjištění řady údajů o protivníkovi, které slouží k zpravodajskému vyhodnocení. Využívá kontaktu člověka s objektem průzkumu, což umožňuje nejen popsat objekt co do velikosti, ale i co do činnosti a přesné polohy v prostoru bojiště. V případě nezbytnosti mohou průzkumné orgány zjištěný objekt i ničit.

K vyhodnocení možností tohoto druhu průzkumu je vhodné vzít jako **kritérium schopnost průzkumného orgánu pozorovat objekt**, respektive schopnost průzkumného orgánu **pozorovat určitou plochu**. Pozorování je a bude hlavním způsobem průzkumu. Z hlediska vybavení průzkumnou technikou lze počítat s tím, že skupina hloubkového průzkumu (SHPz) je schopna nepřetržitě pozorovat plochu o velikosti 10 - 15 km². Přitom v noci je tato plocha zpravidla poloviční velikosti. Kromě toho je schopna za 24 hodin provést průzkum prostoru o velikosti 30 - 50 km².

Při hodnocení praktických možností hloubkového průzkumu lze vyjít z předpokladu, že všechny skupiny hloubkového průzkumu budou plnit úkoly pouze v prostoru zpravodajské odpovědnosti armádního sboru.

Nyní je potřebné porovnat velikost plochy, kterou jsou skupiny hloubkového průzkumu schopny nepřetržitě pozorovat, s druhou částí plochy prostoru zpravodajské odpovědnosti armádního sboru. Při výpočtu ale nelze uvažovat s celou plochou. Protivník ji nebude využívat celou. Část prostoru nebude moci využít pro rozmístování bojové techniky a vedení boje. Z tohoto důvodu lze očekávat, že protivník využije z plochy prostoru zpravodajské odpovědnosti armádního sboru asi 3000 km². Přitom je možno počítat, že z této plochy budou prostory zvláštní pozornosti činit asi 2/3. Z tohoto hlediska by měla být pozorováním všemi skupinami hloubkového průzkumu pokryta plocha 2000 km².

Z možností průzkumných orgánů vyplývá, že tuto plochu není možno pokrýt hloubkovým průzkumem. Stávající počty SHPz dovolují uvažovat s pokrytím 8 - 12 % plochy pozorováním (až 240 km²). Jsou však schopny v průběhu 24 hodin provést průzkum až 1/3 plochy prostorů zvláštní pozornosti (600 km²). Protože část skupin hloubkového průzkumu může být použita i ve větší hloubce než 60 km a kromě toho musí být vytvořena i záloha průzkumu, lze reálně počítat, že skutečná možnost pokrytí prostorů zvláštní pozornosti bude poloviční.

Z uvedeného vyplývá, že hloubkový průzkum není schopen zabezpečit pokrytí prostorů zvláštní pozornosti. Může být použit pouze v nejdůležitějších prostorech, na směrech hlavního úsilí protivníka nebo činnosti hlavních objektů průzkumu.

Lze říci, že **současné možnosti průzkumu na operačním stupni jsou velmi malé**. To platí nejen z hlediska možností pokrytí prostorů zvláštní pozornosti. Ze zkušenosti a používaných norem hodnocení výslednosti průzkumu lze předpokládat, že k rozkrytí záměrů protivníka musí být průzkumem zjištěno asi 40 % objektů. Za předpokladu, že 10 % pokrytí prostorů zajistí rozkrytí stejného procenta objektů protivníka lze těžko očekávat od radioelektronického průzkumu rozkrytí 30 % dalších objektů.

Vzdušný průzkum

Uvedená situace vyžaduje zásadní řešení. Tím nejjednodušším by mohlo být zvýšení počtu průzkumných orgánů existujících druhů průzkumu. To však nelze předpokládat. Pouhé zvýšení počtu nezmění kvalitu výsledku průzkumu. Proto je nutné hledat cestu také v zavedení jiného druhu průzkumu. Takovým by mohl být vzdušný průzkum s využitím bezpilotních průzkumných prostředků, který se osvědčil již v mnoha armádách. O jeho zavedení se diskutuje i v Armádě České republiky.

Je druhem průzkumu, který prokazatelně dopomohl Izraeli k vítězství v ofenzivě proti Sýrii v libanonském údolí Bikáa. Obdobně tomu bylo i ve válce v Perském zálivu, kde

bezpilotní prostředky průzkumu byly využívány pozemním vojskem, námořnictvem i letectvem.

V průběhu války v Perském zálivu bylo nasazeno více než 200 bezpilotních prostředků různých typů (PIONEER, POINTER, Exdrone, MART, CL-89) s různým určením. Jen 82. vvd disponovala 55 bezpilotními prostředky POINTER. Například bezpilotní prostředky PIONEER pozemního vojska provedly v průběhu operace 483 letů (11 denně) v trvání 1559 letových hodin, z toho polovinu v noci. Při výšce letu 750 - 1650 metrů byl průzkum veden do hloubky 36 - 110 km. Co je zvláště důležité, pouze 1 prostředek byl sestřelen a další 3 zasaženy.

O účinnosti prostředků vypovídá skutečnost, že pouhá jedna četa 5 PIONEERů s průzkumnými prostředky FLIR a TV, která provedla 60 bojových letů (197 letových hodin), zjistila, a tím zabezpečila zničení 6 baterií ŘS FROG, 120 dělostřeleckých systémů, několika skladů a jedné mechanizované rot.

Bezpilotní prostředky průzkumu mohou působit do poměrně velkých hloubek a být operativně použity především k prověření zjištěných zpráv jinými druhy průzkumu. Plánovitě mohou být zasazeny k průzkumu předpokládaných os přesunů vojsk protivníka, prostorů rozmístění vojsk apod. Navíc, v závislosti na vybavení průzkumnými prostředky jsou schopny předávat v reálném čase i souřadnice zjištěných objektů.

Mezi jejich hlavní výhody patří *předání informace prakticky v reálném čase*. Odpadají při něm zdlouhavé a těžkopádné analýzy k určení objektu (cíle) a jeho činnosti. Absence chyb člověka, který nemusí být v prostoru průzkumu, a proto není ovlivňován emocemi a jinými psychickými faktory, přináší vyšší efektivnost při plnění průzkumných úkolů. *Vysoká přesnost vzdušných průzkumných senzorů*, ve spojení se systémem přesného určení polohy, vytváří podmínky pro přesné určení souřadnic. Oproti pozemnímu pozorování mají mnohem větší dosah, protože si „mohou vybrat“ směr a úhel pozorování objektu, a tak eliminovat vliv terénu. Poměrně dlouhá doba letu (až 3 hod.) při jednom startu umožňuje splnění řady průzkumných úkolů v relativně krátkém období. Strídáním ve vzduchu mohou být využity i k trvalému sledování důležitých objektů.

Neméně důležitým faktorem je skutečnost, že bezpilotní průzkumné prostředky vyžadují jen malý počet zabezpečovacích prostředků, obslužného personálu, a proto i malý prostor pro vlastní činnost v bojové sestavě vojsk. Současné soupravy dovolují rychlé rozvinutí (30 min.), bezpečný a relativně laciný provoz. Rozměry bezpilotních prostředků jsou oproti pilotovaným letounům mnohem menší, a proto jsou i z hlediska odrazové plochy jen těžce zjištělné. Tím, že živá síla není vystavována nebezpečí života, nemají jejich ztráty takový vliv na rozhodování k dalšímu použití.

Bezpilotní průzkumné prostředky se jeví jako vhodné pro doplnění celého systému operačního i taktického průzkumu. Mohou pokrýt řadu prostorů, ve kterých nemohou působit průzkumné orgány vojskového a hloubkového průzkumu. Jsou schopny zabezpečit rychlou kontrolu stavu a činnosti vojsk protivníka. V závislosti na výšce letu, průzkumných prostředcích a úrovni přenosu dat jsou schopny propátrat za hodinu činnosti plochu několika desítek kilometrů čtverečních. Nejsou však schopny trvale sledovat činnost protivníka bez toho, že by byly samy zjištěny. V tom nemohou nahradit průzkumné orgány hloubkového průzkumu.

Uvedené platí o to více, pokud bude vést armádní sbor obranu na větší šířce. Plocha prostoru zpravodajské odpovědnosti bude neúměrně vysoká. Při zvětšení šířky pásma obra-

ny o každých 5 km se plocha prostoru zvláštní pozornosti zvětší nejméně o dalších 100 km². Její pokrytí by vyžadovalo dalších 6 - 8 průzkumných orgánů.

Pokud by měl armádní sbor vést obranu na velké šířce, bude procento pokrytí celého prostoru zpravodajské odpovědnosti současnými průzkumnými orgány menší než 25 %. Přitom v taktické hloubce lze očekávat pokrytí pouze z 15 - 20 % a v operační hloubce by dosahovalo méně než 10 %. Průzkum za této situace by jen ztěžil řešil úkoly pokrytím nejdůležitějších směrů.

* * *

Závěrem lze říci, že problematika pokrytí prostorů zpravodajské odpovědnosti průzkumnými orgány a zabezpečení dostatečného rozkrytí objektů protivníka vyžaduje řešit:

- vybavení průzkumných orgánů hloubkového průzkumu moderními technickými prostředky průzkumu, které zvýší dosah pozorování;
- zavedení bezpilotních průzkumných prostředků;
- zajištění autonomního průzkumu na všech stupních velení.